Μακεδονικά

Τόμ. 17, Αρ. 1 (1977)

Αρχεῖον Ιωάννου Καποδίστρια, επιμέλεια Κώστα Δάφνη, τ. Α'

Στέφανος Ι. Παπαδόπουλος

doi: [10.12681/makedonika.380](https://doi.org/10.12681/makedonika.380)

Copyright © 2015, Στέφανος Ι. Παπαδόπουλος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Παπαδόπουλος Σ. Ι. (1977). Αρχεῖον Ιωάννου Καποδίστρια, επιμέλεια Κώστα Δάφνη, τ. Α'. *Μακεδονικά*, 17(1), 446–447. <https://doi.org/10.12681/makedonika.380>

Ἀρχεῖον Ἰωάννου Καποδίστρια, ἐπιμέλεια Κώστα Δαφνῆ, τ. Α', ἐκδ. «Εταιρείας Κερκυραϊκῶν Σπουδῶν», Κέρκυρα 1976, 8ον, σελ. λη' + 324.

Ἀνταποκρίνεται ἀναμφίβολα στήν πραγματικότητα ἡ διαπίστωση στήν ὁποία καταλήγουν τόσο ὁ ἐκδότης τοῦ Ἀρχείου Καποδίστρια κ. Κων. Δαφνῆς στοῦ γενικοῦ εἰσαγωγικοῦ σημειώματός του πού προτάσσεται στόν Α' τόμο τοῦ Ἀρχείου, ὅσο καί ὁ κ. Κων. Δημαρᾶς στόν ἐμπεριστατωμένο πρόλογο πού ἀκολουθεῖ: Ὁ Καποδίστριας, πού ὡς Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος συνδέσσε τή μοίρα τῶν τελευταίων χρόνων τῆς ζωῆς του μέ τήν ἀρχή τοῦ βίου τοῦ ἀναγεννώμενου ἔθνους, γίνεται περισσότερο ἄγνωστος ὅσο ἡ συγγραφική ἐνασχόληση γύρω ἀπό τή ζωή καί τὸ ἔργο του πολλαπλασιάζεται. Ἡ ἀντινομία αὐτή δέν εἶναι τόσο δυσεξηγήτη, ἀν ληφθῇ ὑπόψη τὸ γεγονός ὅτι ὁ καθένας χρησιμοποιοῦσε τὰ Καποδιστριακά κείμενα, πού ἀνακαλύπτονταν σέ ἰδιωτικά καί κρατικά ἀρχεῖα, κατὰ τρόπο πού ὑποβοηθοῦσε τήν ἀποψη, θετική ἢ ἀρνητική, ἐπαινετική ἢ κατακριτική, τήν ὁποία ἤθελε ἐκ προοιμίου νά ὑποστηρίξη. Ἐτσι τὸ ἀρχεῖακό ὑλικό δέν κατηύθυνε μέ τὸ περιεχόμενό του καί τήν κριτική τῶν ἰδεῶν καί τῶν γεγονότων, πού περιέχονταν σ' αὐτό, τὴ σκέψη τοῦ συγγραφέα γιά τὴ συναγωγὴ ἀντικειμενικῶν συμπερασμάτων, ἀλλὰ χρησιμοποιοῦθηκε ὡς μέσο, κατατεμαχιζόμενο πολλές φορές ἀπὸ τὴ σκοπιμότητα, γιά νά ὑπηρετηθῇ ἡ πρόθεση πού εἶχε τεθῇ ὡς σκοπὸς τῆς συγγραφῆς, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τοὺς δρόμους πού διανοίγει τὸ ἀποκαλυπτόμενο ἀρχεῖακό ὑλικό. Μ' αὐτὲς τὶς προϋποθέσεις, ὅσο τεράστια κι ἂν εἶναι ἡ βιβλιογραφία γύρω ἀπὸ τὸν Καποδίστρια, ὁλοκληρωμένη σύνθεση τῆς πολυδιάστατης προσωπικότητάς του δέν εἶναι δυνατόν νά ἔχουμε.

Ἦταν, γι' αὐτό, ὀρθοτάτη ἡ σύλληψη τῆς ἰδέας ἀπὸ τὴν Ἑταιρεία Κερκυραϊκῶν Σπουδῶν καί μεγάλῃ ἐθνικῇ προσφορᾷ ἡ ὑλοποίησή της: νά ἐκδώσῃ, δηλαδή, σὲ σειρά τῶμων—λέγεται ὅτι θά φθάσουν τοὺς 15— ὅλα τὰ σωζόμενα Καποδιστριακά κείμενα σὲ κρατικά ἢ ἰδιωτικά ἀρχεῖα στήν Ἑλλάδα καί στοῦ ἐξωτερικοῦ. Θά δοθῇ μέ τὸν τρόπο αὐτὸ στοὺς μελετητὰς ὅλο τὸ ὑλικό πού ὑπάρχει καί θά ἔχουν σὴν διάθεσή τους ὁλόκληρο τὸ περιεχόμενο τῶν κειμένων καί ὄχι ἀποσπάσματα τὰ ὁποῖα ἀλλοίωσαν τὴν εἰκόνα. Ἐτσι, μέ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου, θά ἀναδυθῇ ἡ μορφή τοῦ Κυβερνήτη καί τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως πραγματικά ἦταν καί ὄχι ὅπως, ἀνάλογα μέ τὴν τοποθέτηση τῶν συγγραφέων, ἐμφανίζονταν. Ὅταν, ἐπομένως, ὁλοκληρωθῇ ἡ ἐκδοσιὴ τῶν κειμένων, οἱ συγγραφεῖς θά εἶναι ὑποχρεωμένοι νά κινηθοῦν σὲν πλαίσια πού αὐτὰ ὑπαγορεύουν μέ τὸ περιεχόμενο τους καί θά ἀφήσουν τὸν ἀδικαιολόγητο ἐξωραϊσμό καταστάσεων ἢ τὴν ἐμπαθὴ κατάκριση.

Ἀπὸ τὸν Α' τόμο τοῦ Ἀρχείου διαπιστώνεται μέ πόση συνείδηση εὐθύνῃς ἐργάστηκαν οἱ ἐκδότες. Οἱ δυσκολίες πού ἔπρεπε νά ξεπεράσουν ἦταν πολλές καί ἀναφέρονταν κυρίως σὴν μέθοδο ἐμφανίσσεως τοῦ ἀρχεῖακοῦ ὑλικοῦ. Προτίμησαν τελικά νά παρουσιάσουν τὰ κείμενα μέ χρονολογικὴ βάση καί ἡ ἀπόφασί τους αὐτὴ πρέπει νά θεωρηθῇ ὀρθή, γιὰτὶ διευκολύνεται ἔτσι ὁ μελετητὴς νά παρακολουθήσῃ τὴ ζωή, τὶς ἀποφάσεις, τὶς προθέσεις, τὸ ἔργο καί τὴ συμπεριφορὰ τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ πολιτικοῦ στήν ἐξελεγκτικὴ πορεία τους, ἐνῶ ταυτοχρόνα παρέχει τὴ δυνατότητα δημιουργίας αὐτοτελῶς ἐνοτήτων πού συνδέονται μέ μιά συγκεκριμένη ἀποστολὴ ἢ δραστηριότητα. Χρησιμοποίησαν ἄλλων μεθόδων, ὅπως παρατηροῦν καί οἱ ἐκδότες, θά ἐμπόδιζε τὸ εὐρὺ κοινὸ νά χρησιμοποίησῃ τὴν ἐκδοσὴν κατὰ τρόπο πού νά βοηθῇ στήν κατανόηση τῆς προσωπικότητάς τοῦ Κυβερνήτη. Μία ἄλλη μέθοδος ἐξ ἄλλου θά ὑποχρέωνε τὸν ἐκδότη νά διαχωρίσῃ τὴν ἰδιωτικὴν ζωὴ τοῦ Καποδίστρια, πράγμα πού, ὅπως εἰστοχα σημειώνει καί ὁ Κ. Δημαρᾶς σὲ σχετικὴ κριτικὴ παρουσίαση τοῦ ἔργου, προκειμένου γιά τὸν Κυβερνήτη εἶναι πολὺ δύσκολο, ἀφοῦ ἰδιωτικὴ καί δημόσια ζωὴ συνυφαίνονταν κατὰ τρόπο ἀξεδιάλυτο καί κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ἀποτυπώνονταν στοῦ κείμενο.

Μετά τὰ προλογικά κείμενα τῶν κ. Δαφνῆ (σ.ζ'—ιβ') καί κ. Δημαρᾶ (σ.ιγ'—κβ'), δημο-

σιεύεται ἓνα κατατοπιστικό χρονολογικό σημείωμα (σ. κγ' - λη'), πού ἀναφέρεται στὸν ἰδιωτικό καὶ δημόσιο βίο τοῦ Κυβερνήτη, μὲ παράλληλη ὑπόμνηση τῶν ἱστορικῶν γεγονότων. Στὴ συνέχεια δημοσιεύεται (σ. 1-83) κατ' ἐξαίρεση καὶ ἐκτὸς χρονολογικῆς σειράς ὡς Μέρος Α' τὸ ὑπόμνημα τοῦ Καποδίστρια πρὸς τὸν τσάρο Νικόλαο, μετὰ τὴν ἀποχώρησή του ἀπὸ τὴ διπλωματικὴ ὑπηρεσία τῆς Ρωσίας, τὸ γνωστὸ ὡς *Ἀδοιοβιογραφία*, σὲ μετάφραση καὶ σχολιασμό τοῦ ἀειμνήστου καθηγητῆ Μιχ. Λάσκαρι. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν *Ἀδοιοβιογραφία* παρουσιάζονται τὰ κείμενα δυὸ μεγάλων ἐνοτήτων: Μέρος Β', *Ἀποστολὴ εἰς Κεφαλληνίαν* (σ. 85-220) καὶ Μέρος Γ', *Ἐκπαιδευτικὴ δρᾶσις* (σ. 221-295) ἀφοῦ προτάσσεται σὲ κάθε μία ἀπ' αὐτὲς κατατοπιστικό προεισαγωγικό σημείωμα. Τὰ ἔγγραφα τῆς πρώτης ἐνότητος, 48 στὸ σύνολό τους ἀπὸ τὰ ὁποῖα δημοσιεύονται μεταγγραμμένα καὶ μεταφρασμένα ἀπὸ τὰ ἰταλικά 20 πού θεωρήθηκαν ὅτι σχετίζονται ἄμεσα ἢ ἔμμεσα μὲ τὸν Καποδίστρια ἀποδείχνουν τὶς ἱκανότητες καὶ τὶς ἀρετὲς του καὶ προοιωνίζουν τὴ μετέπειτα ἐξέλιξή του. Μὲ τὶς πρωτοβουλίες καὶ τὸ δυναμισμό του ὁ Καποδίστριας μετέθεσε σὲ δεύτερο πλάνο τὴ συμβολὴ τοῦ Σιγούρου στὴν ἀποστολὴ αὐτὴ μὲ τὶς δυὸ φάσεις (27-4-1801 μέχρι 25-8-1801 καὶ 22-9-1802 μέχρι 9-10-1802), τῆς ὁποίας βασικὸς σκοπὸς ἦταν ἡ συγκρότηση τοπικῆς κυβερνήσεως στὸ νησί καὶ ἡ ἀποκατάσταση τῆς τάξεως. Τὰ ἔγγραφα πού εἶχαν χρησιμοποιηθῇ παλαιότερα ἀπὸ Ἑπανήσιους ἱστορικοὺς γιὰ τὴ συγγραφὴ μελετῶν, δίνονται αὐτὴ τὴ φορὰ ὁλόκληρα, χωρὶς τὶς περικοπὲς τοῦ παρελθόντος. Τὴ μεταγραφὴ καὶ τὴ μετάφραση πραγματοποιήσε ὁ κ. Ἀριστείδης Στεργέλλης, τὸ Κέντρο Ἑρευνῆς τῆς Ἱστορίας τοῦ Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Ἡ δεύτερη ἐνότητα περιλαμβάνει κείμενα τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται στὴν ἐκπαιδευτικὴ δραστηριότητα τοῦ Καποδίστρια. Ἀπὸ τὸ περιεχόμενό τους ἐπισημαίνεται ἡ τεράστια σημασία πού ἔδινε ὁ Καποδίστριας στὴν ἀνάπτυξη τῆς Ἐκπαιδευσεως στὰ Ἑπτάνησα γιὰ τὰ ὁποῖα ἡ Βενετία σκόπιμα δὲν εἶχε δεῖξει κανένα ἐνδιαφέρον. Κατὰ βάθος ἀνάλυση, συνοπτικὴ ἀλλὰ περιεκτικὴ, τῶν στοχασμῶν τοῦ Καποδίστρια γιὰ τὴν Ἐκπαίδευση ἐπιχειρεῖ ὁ κ. Κ. Δημαρᾶς στὰ Προλεγόμενά του, ἐνῶ τὴν κατάστασι πού ἐπικρατοῦσε ἀπὸ ἐκπαιδευτικὴ ἀποψη τὰ Ἑπτάνησα ἐπὶ Βενετοκρατίας, περιγράφει τὸ προεισαγωγικὸ σημείωμα τῆς ἐνότητος. Τὴ μεταγραφὴ καὶ μετάφρασι ἀπὸ τὰ ἰταλικά τῶν κειμένων ἐπιμελήθηκε ἐδῶ ὁ ὑφηγητὴς τῆς ἑδρας τῆς Ἱστορίας τῶν Νεωτέρων Χρόνων τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων κ. Γεώργιος Πλουμίδης. Ἀπὸ τοὺς φακέλους τοῦ Ἀρχείου τῆς Ἰονίου Γερουσίας, ὅπως σημειώνεται, χρησιμοποιήθηκαν μόνον ἐκεῖνα τὰ ἔγγραφα πού ἀναφέρονται στὴ δράσι τοῦ Καποδίστρια ὡς Ἐπιθεωρητῆ Ἐκπαιδευσεως καὶ Διευθυντῆ τῆς Δημόσιας Σχολῆς Τενέδου. Τὰ ἄλλα, σημαντικῆς ἀξίας ἔγγραφα, πού καλύπτουν καὶ τὰ εὐρύτερα ἐκπαιδευτικὰ του ἐνδιαφέροντα, λείπουν ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο, παρ' ὅλο πού ἔχουν χρησιμοποιηθῇ παλαιότερα γιὰ τὴ συγγραφὴ μελετῶν. Οἱ ἐκδότες ἀναγκάστηκαν νὰ δημοσιεύσουν τὰ κυριώτερα ἀπ' αὐτά, γιὰτὶ ἔπρεπε νὰ παρουσιάσουν μίαν πληρέστερη εἰκόνα τῆς σημασίας πού ἔδινε ὁ Κυβερνήτης στὴν ἐκπαίδευσι, πράγμα πού τὸ ἐπιβεβαίωσε μὲ τὴ στάσι του κι ὅταν ἀνέλαβε τὶς τύχες τῆς Ἑλλάδος. Ὁ τόμος ὁλοκληρῶνεται μὲ τὸν ἀπαραίτητο ὑπομνηματισμὸ καὶ τὴν παράθεσι βιβλιογραφίας (σ. 297-314), καθὼς καὶ ἀλφαριθμητικὸ εὔρετηριον σ. 315-320).

Ἡ ὁλοκλήρωση τοῦ ἔργου πού προγραμματίστηκε θὰ ἀποτελέσῃ ἀνεκτίμητη ἐθνικὴ προσφορά. Εἶναι μίαν πνευματικὴν οἰκοδομὴ πού θὰ χτιστῇ πέτρα στὴν πέτρα μὲ πολλὰ ἰδρώτα καὶ κόπο. Ὁφείλει, ὁμως, τὸ ἔθνος νὰ τιμῇ κάποτε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὴ μνήμη τοῦ πρώτου Κυβερνήτη του, αὐτοῦ πού μετέτρεψε τὰ ἑρείπια τῆς μεγάλης ἐθνεγερσίας σὲ κράτος, γιὰ νὰ δοθῇ ἡ δυνατότητα στοὺς ἑρευνητὲς νὰ μελετήσουν τὴ μορφὴ του μ' ὅλες τὶς λεπτομέρειες καὶ στὶς πραγματικὰς διαστάσεις τῆς. Στὴν *Ἐταιρεία Κερκυραϊκῶν Σπουδῶν* καὶ ἰδιαίτερα στὸν Πρόεδρό της καὶ πνευματικὸ ἐργάτη κ. Κων. Δαφνῆ, πού ἐπωμίστηκε τὸ βάρος τῆς προσπάθειας αὐτῆς, ἀξίζει κάθε ἔπαινος.